

Naročnina:
Amerika \$1.50 celo leto, 75c pol leta.
Europa \$2.00 celo leto, \$1 pol leta.

Subscription Rates:
United States and Canada, \$1.50 a year, 75c half a year. Foreign countries \$2 a year, \$1 half a year.

LIST INTERESE
DELAVSKO PRILJUDSTVA.

THIS PAPER IS DEVOTED
TO THE INTERESTS OF THE
WORKING CLASS.

Štev. 14. (No. 14)

Chicago, Ill., 17. decembra 1907.

Leto II. (Vol. II)

ČAS OBICAJNIH BOŽIČNIH DARIL JE TU. SODRUGI PRIDOBITE ENEGA ALI VEČ NAROČNIKOV MED TOVARIŠI—DELAVCI IN POSLITE NAROČENJO. TO BO NAJLEPŠE BOŽIČNO DARILLO, KI GA MOŽETE DATI "PROLETARCU".

Kako se mora proletariati organizirati.

Kako se mora proletariati organizirati, ako hoče priti do veljavne in zrušiti današnje kapitalistične organizacije? To je enih najvažnejših vprašanj, ki sili vsakega razredno zavednega delavca do razmišljanja.

Marks je v komunističnem manifestu, v drugem delu, ki je izšel leta 1848 pred februarško francosko revolucijo, gledal organizacijo proletariata zadržal to le vodilno misel, pa z drugimi besedami:

Narodni boj proletariata se mora združiti z interesi vsega proletariata, ne glede na narodnost.

Organizacija avstrijske socialne demokracije je zgrajena na principu komunističnega manifesta, radi tega je tudi v zadnji volilni borbi dosigla take veličanske uspehe. Izvoljeno je bilo 84 socialno-demokratičnih poslancev. In to je nekaj, če povdarimo, da je avstrijska vlada izdelala geometrično tak volilen načrt, ki je nasprotoval direktno delavskim interesom.

Vprašati je treba, ali bi avstrijski socialistična stranka dosegla take veličanske uspehe, če bila tako organizirana, kot je bila organizirana se pred letom 1896, ali tako kot je danes organizirana ameriška socialistična stranka? Vsak zavoden delavec bo odgovoril z "na".

Dokler so nemški govorniki hodili učiti socializem na Slovenko, v Trst itd., so se le nemški delavci oprijemali socialističnih nauk. Večina slovenskih in laških delavcev je pa bila socializmu nasprotna, ker ni razumela nemških govornikov in nemških socialističnih časnikov.

Od kod ta sprememba in vstopi socialistične agitacije v Avstriji?

Avstrijska socialno demokratična stranka se je razdelila v več narodno organiziranih socialno-demokratičnih strank, ki vse skupaj tvorijo mogočno avstrijsko socialno-demokratično stranko.

Vsak narod v Avstriji ima svoje eksekutive (osrednji odbor), vse eksekutive vseh avstrijskih narodov pa tvorijo skupno avstrijsko socialno-demokratično eksekutivo. Tako imamo: nemško, jugoslovansko, laško, češkoslovensko itd. socialno-demokratično stranko.

Vsak narod organizira sam za seba, močnejši narodi — organizacije pa morajo podpirati slabejšega. Vsi socialistični listi so pa pod kontrolo tistega naroda, ki razume jezik, v katerem je list pisan. To je temeljni avstrijski socialistični organizaciji. Ta temelj je dober in trden. To dokazuje razvoj socialističnega časopisa in pa izid zadnjih državno-zbornih volitev v Avstriji.

Socialistična stranka v Ameriki se ni bila zrela za to misljo pred nekaj leti. Ali razmere so se dandanes prodrgale, že na prihodnjem ameriškem socialističnem kongresu se bo debatiralo o tem, pa tudi preostrojlo organizacijski statut. To je prepotrebno za stranko, ako hoče postati močna in sprejeti vse narode pod svoja krila, ki žive v veliki ameriški republiki. Ali ta

preosnovitev stranke ni le prepotrebna, ampak jo zahteva naraven razvoj. Ta organizacijska preosnova se bo izvršila, če je nekaterim vseh ali ne.

Ali naj slovenski delavec poslušajo angleškega govornika in čita angleške časnike, ko angleški ne razume? Ali naj angleški sodrugi kontrolirajo slovenske socialistične časnike in slovenske socialistične klube, ko nerazumejo slovenski? To je nemogoče!!

Ali naj slovenski sodrugi podpirajo s svojimi čisti angleško socialistično organizacijo, ki so komaj svojo še le ustanovili? To ne bil le samomor, ampak s tem bi bil prizadet tudi socializmu ljud udarce, ker se socializem ne da uveljaviti le za en sam kulturni narod, ampak le za vse kulturne narode.

Slovenski sodrugi, ki so ustanovili "Jugoslovansko socialistično zvezo" in s tem položili temelj slovenski socialistični organizaciji v Ameriki, so izvršili del zgodovinsko kulturne naloge za osvoboditev proletariata iz kapitalistične sužnosti.

Jugoslovanska socialistična zveza je takoj ob porodu slovenske socialistične organizacije ustanovila svoj list — "Proletarec", ki je do meseca decembra tega leta izhajal kot mesečnik. Ker je bilo zvezi nemogoče spremeniti ga v tednik, je list oddala na delnice, sobi pa podražala kontrolo nad listom s tem, da poseduje večje število delnic in da se druge delnice ponudijo le sodrugom na prodaj.

Jugoslovanska socialistična zveza je ravno tako v zvezi z ameriško socialistično stranko, kot v stari domovini jugoslovanska socialno-demokratična stranka z avstrijsko socialistično stranko. V borbi za osvoboditev proletariata marsikomu skupaj gospodarimo v svojem delokrogu (časopisje, organizacija) pa vsak za sebo, kdor nasprotno trdi, je koristolovec ali pa nevednež.

Kdor je pazno prečital vsrstve, bo lahko razumel, da smo slovenski socialisti na pravem potu, da je edin slovenski socialistični časnik v Ameriki le "Proletarec", ker je glasilo jugoslovanske socialistične zveze, glasilo slovenskih organiziranih sodrugov.

Skrivati se za angleške organizacije, za angleške sodruge, ki ne razumejo slovenski, poleg pa udržiati po slovenski socialistični organizaciji in "Proletarcu", pa pomeni biti grobokop socializmu.

Ali ni morda res? Sodrugi sodite o tem!

Ameriške hranilne banke (savings banks) so ravno tako malo vredne, kakor "narodne" ali privatne banke. Ognita se jih.

Solanja kriza nam dovolj dokazuje, kako gnjil, korumpiran in škodljiv je kapitalizem. Ali naj slovenska družba vedno gojijo to rak-rano?

POZOR NAROČNIKI!

Kdor cenjenenih sodrugov še ni prejel prve in morda druge tedenske številke "Proletarca", naj nam to nenudoma naznani. Pošta razpošiljatev prve (12.) številke je bila zelo nekorektna, vsledčesar se je pritožilo več sodrugov, da niso prejeli lista.

Od blizo in daleč

Govorice, da je severna Amerika rešena krize, so naravnost bluff. Ko bi le bila! Sumljivo kretnje in nemir v finančnih krogih nam dokazuje, da so denarni zavodi še vedno v nevarnosti. Zadnji teden se šla naslednja industrijalna podjetja in banke na kant.

The Temple Ornamental and Structural Iron Co. v Temple, Pa. s ustanovnim kapitalom \$100.000, je šla v roke oskrbnika.

Ravno tako je šla v oskrbniško roke Vernon Lumber Co. v Shreveport, Pa.

Tadungo Savings Bank v Co. v Mississippi, je zaprla vrata.

Časopisje poroča o zopetni importaciji zlata iz Evrope. Iz Londona baje pride zlata za \$105.849.950, od katere svote je \$77.570.000 že dospelo v New York.

Štrideset prodajalcev mleka v Chicagu je stalo minoli terek pred municipalnim sodnikom Sewellom. Obdolženi so, da so prodajali nezdravo in v vodo mešan mleko, za kar jih je kaznoval sodnik z globami od \$5 do \$100.

General Stossel, znani polveljnik trdujave Port Arthur v rusko-japonski vojni, stoji ta dni pred vojnim sodiščem v Petrogradu. Ruska vlada ga toži radi "veleždaje", ker je predal omenjeno trdnjavo Japoncem. Plačilo ba njegovo hlapčevsko udanost carju in "domovini", bo smrt ako ga spoznajo krivim. Stossel se izgovarja, da je ravnal po naročilu — carja; pravi namreč, da mu je postal car ob času, ko so Japonci naskakovali Port Arthur, sledoča brojevaja: Ne rini obrambo do najhujše sile, Stossel zahteva, da se ima glede tega brojevaja zaslišati car kot priča.

Sodrugi Vandeveld, član belgijske državne zbornice, je krepko prejel kralju Leopolda v zbornici dne 12. t. m. Očitaj je kralju njegove barbarijske zločine v južni Afriki in ga imenoval kroljevskega potopuha. Ohenem je naznameni, da bodo vsi socialistični člani zbornice glasovali za neodvisnost južno-afriških pokrajin, ktere so bile pod kraljevo kontrolo.

"Ameriška dekleta zvaljijo od doma, odpeljejo jih v Panamo, da jih tam zlorabijo za nepravne namene."

Tako je izjavila gospodična Roza Johnson, ki je bivala v Coloni na Panami, na zborovanju proti trgovini s človeškim mesom v Battle Creek-u. Trdila je, da trgovina z dekleti, popivanje in pobolnost boljše svote na Panami kot v razpičenem Port Said-u. Poročala je o 12 let stari dekletu, katero je hotela rešiti iz razupite hiše v Coloni. Deklica ji je povedala, da je je neka močna ženska zvalabila z doma v New Yorku. Gospodična Johnson se zmerjala in napadli, ker je hotela rešiti dekletu. Dekleco so pa kasneje do smrti pretepli.

Ko bodo dokončan panamski prekop, bo svet imel veličanski dobiček. Kapitalisti bodo zaslužili ogromne svote. Doklice pa, katere vlačijo v panamski beznice, bodo pa kmalu v hodi poginile. Tako zahteva današnji, toliko hvaljeni kapitalistični družabni red.

Zal, da je med temi hij-nami, ki tržijo s človeškim mesom, tudi nekaj breznačajnih Slovencev. Zadnje tedne se je tak Slovenec, ki je svoje tisočake zaslužil s tem, da je bil lastnik beznice, v kateri

ri so poleg žganja, piva, vina in smodk prodajali tudi dekleta, upal celo v javnost, da bi uplival na slovensko ameriško javnost.

Mi upamo, da bo vsak pošten slovenski delavec in mali obrtnik preziral tega eksklavnika razupite hiše.

Taki ljudje se naj družijo s tolovaji in razbojniki. To je družba za nje. Poštene delavce in obrtnike naj pa puste v miru.

Vsi kapitalistični časniki trdijo, da je padla cena mesa. Ali je resnica to? Kdor na debelo kupuje, ta dobi za 10 procentov meso ceneje. Delavce in obrtnik pa merata še danes plačati meso dražje kot lansko leto ob istem času.

Na ehilaškem živincem sanjajo so padle cene živine za 20 odstotkov. Od znižanja cen imajo le mosarski kralji a la Armour dobiček.

Ljudstva — se pa striže, da je joj, ker ne protestira proti temu sistematičnemu ropu.

PETTIBONE PRED SODIŠČEM.

Obravnava proti sodrugu Pettiboneju v Boise je zdaj v polnem tiru.

Državni prdnik Hawley je imel otvoritven govor na prótinike zadnji ponedeljek. Govoril je v istem tonu, kakor minolo poletje proti Haywoodu. Kakor takrat, tako je tudi zdaj naglašal, da ima Western Federation of Miners povsod za seboj "krvavi sled". Zarotniki in morilci (12), so zniženi pri tej organizaciji in vodje teh morilcev so bili Haywood, Pettibone, Moyer in drugi. — Omenil je krvave boje v Coeur de Alene in Strake v Cripple Creeku l. 1899.

Glavna priča za državo je svedečalec velemorilec Orchard. Na svedoški stol je kel Orchard v sredo lu povodal isto "storijo", kakor pri Haywoodu. Pravi je, da sta on (Orchard) in Pettibone izdelala bomba s katerim je potem šel on na svojo krvavo misljo. Po Orchardu je bomba, ktera je usmrtila egzovernorja Steunenberg, tudi Pettibonovo delo. Nadalje bil Pettibone glavni plačnik za vse njegove umore, atentate, požige in razdevanje s dinamitom. Take in enake stvari je pripovedal Orchard. Med njegovim pričanjem za časa Haywoodove obravnave in sedaj je pa opaziti — veliko razliko. Med tem ko je govoril takrat Orchard zdelo mu zmedeno in razburjeno, tako da je lahko vsakdo spoznal, da laže govoril je zdaj tako gladko, mirno in prepričevalno, kakor da so se vsi oni zločini resnično zgodili — le včeraj. To dokazuje, da je Orchard veliko prakticiral s svoja "storijo" po Haywoodovi obravnavi.

Direktno izpraševanje Orcharda je bilo končano v petek. V sobota je država predala pričo zagovorništvu in Clarence Darrow je takoj začel z navskrižnim izpraševanjem.

Pettibone je zelo s lab. Dolgi zapori za je takoj izmučil, da se komaj vzdrži pokoneci.

Misliti-li, da bude kak kralj delal postavu, ki so v nasprotju z njegovo vlado, a na korist podložnemu ljudstvu? Mislitelj nadalje, da bodo bankirji, spekulantje in drugi finančni mešetarji, ktere pošiljate v zvezni kongres, narodili zakonke, kteri bi pobijali njih okristi in nasprotno korostili delavstvu? Če to mislite in verujete, potem — tužna vam majka.

Delavce se budi, tresi se kapitalist!

IZ KAPITALISTIČNEGA MORIŠČA.

Nad premogarsko mestee Monongah, v W. Virginiji je legel mrtaški mrak. Kupi mrličev in kovsov raztrganega in ožganega človeškega mesa, ktere dovažajo dan za dnevom iz razdanega rova na površje, pričajo, da se razen petih mož, ni rešil niti eden od 550 premogarjev ob času strašne eksplozije dne 6. decembra.

Do zdaj so spravil na površje nekaj šez 200 celih trupelj. Razkosanih, zmečkanih in razbitih trupelj ne šteje nihče. Pogrebi se vrše vsak dan. Na katoliškem pokopališču kar nurgoli grobokopev in pogrebniški zvonovi zvone celi teden.

Silni množice ljudi iz sosednih krajev obiskujejo nesrečno mesto. Listi poročajo, da je v Monongahu poplačeno vsak dan je 25.000 gledalcev. Katastrofa je prizadela nad 2000 družin. Rudniški uradniki trdijo, da je med žrtvami 40 proc. Amerikancev.

KAJ IMAMO V AMERIKI.

Vlado strankarskih hoscov. Politično korupeijo. Glasovanje z mašinami.

Monopolnega znuaja, kteri kontrolira vlado.

Koneciranje bogastva v rokah par ljudi.

Kralja v dolarju.

Vladina posesolja na banke.

Banke za privatni dobiček.

Krivično naredbu v železniškem rabatu.

Železnice, telegraf in telefon za privatni profit.

Traste s kriminalnim poslovanjem.

Neprestani konflikt med delom in kapitalom.

Doseturno delo.

Kontraktni sistem za ljudski naprave.

Parmarje in delavce, ločene na volišeh.

Kontrola po velekvartopircih, volatovih in velekoljujih.

Zivljenske zavarovalnice s privatnim grafom.

Požarske zavarovalnice za privatni dobiček.

Premogo in rudokope, kteri poslujejo za privatni dobiček.

Kapitalistične umore na debelo.

Delo in delavci.

Štrajki.

Štrajk premogarjev v Clinton, Ind., proti izplačevanju v bančnih certifikatih, je končan. Premogarske družbe so se zavezale plačevati v gotovem denarju.

Položaj v Goldfieldu, Nev., je z malimi izjemami nespremenjen. Štrajkarji so popolnoma mirni kljub nesramnemu izzivanju krvnih psov — vojakov, detektivov, policajev in druge trake sodrge. Kapitalistično časopisje poroča o najhujših velikih zalog dinamita v skrivališčih, s kterim so baje nameravali rudarji razstreliti rudniške naprave. Toda te vesti so najbrž vse kaj drugega kot resnica. Lastniki rudnikov nameravajo te dni nadaljevati delo z nemunjskimi delavci ali skabi. Povodom tega pričakujejo kapitalisti, da se prične izgradi med skabi in štrajkarji, nakar bodo po mnenju kapitalistov — udarile zvezine čete General Funston, polveljnik teh čet, je izjavil, da pri najmanjšem znamenju nemira o klike prekri sod in prične svoje morilno delo z orožjem.

Eksekutivni odbor organizacije Western Federation of Miners naznanja Charles H. Mac Kinona, predsednika Goldfieldske rudarske unije, da je njih štrajk pravičen in gnotna pomoč da bo kmalo na mestu.

Odpušcanje delavcev.

Zalostno ali vendar resnično: število brezposelnih delavcev v Ameriki bo kmalo doseglo v milijon. Kljub temu, da mnogi mali in veliki podjetniki jemljejo odpuščene delavske moči nazaj, je vedno več tvornic in šapov zaprtih. Nesrečno ekonomsko krizo je še hititi po vseh koteh.

V mestu New York je 125 tisoč delavcev brez dela. Po poklicu so ti delavci razdeli tako-le:

stabilni delavci	2000
mizarji	2000
drobilci kamna	2500
kamnoski	1500
kotlarji	1000
barvarji	4500
pliskarji	2000
zidarji	4000
strajevadje	2000
mašinisti	1000
vetarji	1000
tosarji	1000
tapecirarji	6000
prodajalci in raz. klerkji	60.000
šivilje	20.000
izdelavalci eigar	15.000

V Carnegiejevih železarnah in jeklarnah se izlela 25% prejšnjih normalnih izdelkov. Njegove jeklarnje v Columbusu, Bellaire, Minogo, North Sharon, Donora in Youngstownu, O., izdelujejo zdaj polavice manj kot v normalnem času.

The Western Electric Co. v Chicagu je odpustila v četrtek 500 mož.

Lake Superior Iron & Chemical Co. v Newberry, Mich., je suspendirala delo v svojih plavljah za nedoločen čas.

New Home Sewing Machine Co. je v tvornicah za izdelovanje šivalnih strojev v Orange, Mass., začela delavni čas. Odslej se bo delalo samo pet dni v tednu; osem sto delavcev je prizadetih.

V Two Rivers, Wis., plačuje vsaka firma z bančnimi certifikati. Ondotna Hamilton Mfg. Co., ktera izdeluje lesene črke, dela samo tri dni v tednu, 700 delavcev je prizadetih.

V valjalnicah za jeklo v Bristolu, Tenn., je odpuščenih 150 mož.

V zvezini ladjedelnici za vojne ladnje v Brooklynu nameravajo odslaviti tisoč delavcev. Sedemsto mož se že odstavili v popravniškem odelku iste ladjedelnice.

ZNIŽANJE PLAČ.

Velike jeklarske družbe naznanjajo, da bodo znižale plače okrog 10 proc. svojim vslužbenem v pittsburskih jeklarnah. Plače se znižajo s 1. januarjem.

Brooke Iron Co. v Birdsboro, Pa., je znižala plačo delavcem pri svojih plavljah za 10 centov pri devincii.

Želznicški delavci na progah Northern Pacific in Chicagu, Milwaukee & St. Paul v Montani imajo plače znižano za 25c na dan.

Izlevalci cevi za kanale v East Liverpoolu, O., imajo plačo znižano za 20c na dan.

Započetje dela.

Železarske in jeklarske tvornice v Terre Haute, Ind., so odprte; 500 mož se je vrnilo na delo.

Governor Chamberlain država Oregon je naznamil, da "vsakdanji pruzniki" v imenovanju državi so končani s 14. decembrom.

V tvornicah volnenih izdelkov v Lowell, Mass. kteri so bile zaprte en teden, se bo odslej delalo po štiri dni v tednu.

Kapitalisti se norčujejo iz brezposelnih delavcev.

Neki kapitalistični dnevnik v Chicagu je prinisel zadnji terek sledoče noto:

Potrebujemo 5000 muž. — Štev. 1040 Monroe St.

Om enjeno številko ima American Trust Building in prod tem poslopijem se je zbrala tisti dan trinna brezposelnih delavcev, ki so živo povpraševali, kdo potrebuje delavcev. Povedalo se jim je pa, da v onem poslopiju nihče ne išče delavskih moči in da oni inserat v časopisu je bil le — "joke".

Dva kraja v Združenih državah zdaj vzbujata pozornost med zavodnimi delavci. Oba sta rudniška kraja: Monongah v West Virginiji in Goldfield v Nevadi. V prvem kraju so dobičkarji lastniki premoga umorili pol tisoča rudarjev; tem lovopvom se zdi cenjeje moriti delavce, kakor pa dobro urediti podzemeljske rove in nadvzeti zadostne ventilacijske naprave. V drugem kraju pa na želja lastnikov rudnikov marsikolovo zvezine čete, z namenom, da pregledajo in pobijajo delavce. V Goldfieldu je štrajk. Rudarji zahtevajo za svoje dela "cash" — mesto smešnih "clearing house" certifikatov. Kapitalisti pa tega nočejo storiti; skovali so raje dolga parobila o "zarotah" rudniških delavcev proti imeteljem rudokopov in publikali — zvezino vojakstvo. Vojaki s nabirami pašalami in nasajenimi bodali dero v Nevadi, kjer vlada najlepši mir — v Virginiji, kjer se vrši velomorija, kjer se mori delavce, tam ni odposlanih zvezinih čet. Čete so v Nevadi, da morijo delavce, a ni jih v Virginiji, da bi kaznovali moralne kapitaliste.

"PROLETAREC."

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.
IZHAJA VSAKI TOREK.
Lastnik in izdajatelj:
Jugoslovanska delavska tiskovna družba
v Chicago, Ill.
Naročnina: Za Ameriko \$1.50 za celo leto, 75c za pol leta. Za Evropo \$2 za celo leto, \$1 za pol leta.
Oglasi in dogovori: Pri spremeni brošur in poligrafskega materiala tudi št. št. št. št.

PROLETARIAN

PUBLISHED EVERY TUESDAY BY
South Slavic Workers' Publishing Company,
Chicago, Ill.
SUBSCRIPTION RATES: United States and Canada,
\$1.50 a year, 75c for half year. Foreign countries
\$2 a year, \$1 for half year.
ADVERTISING RATES on application.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC",
587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

231

GOSPODARSKA KRIZA.

Spisal Zavertnik Jože.

Ko so pričele pokati banke v New Yorku, so vsi kapitalistični časniki trdili, da bo krizi kmalu konec.

Ta kapitalistična laž je imela kratke noge. Mesto, da bi se obrnilo na bolje, pa poroča brzogledan dan za dnevom, da odpuščajo delavce.

Ravnatelj "Amalgamated Copper Co." so določili minoli teden ustavit delo v vseh rudnikih, ki so večinoma v Montani. 3000 delavcev je že ob delo. Če se bo pa sklep uresničil, se bo pa število povisalo na 11.000 brezposelnih delavcev.

Buffington, predsednik ilinojske družbe za jeklo (Illinois Steel Co.) je izjavil, ko so ga uprlašili, če družba res namerava zapreti jeklarne v So. Chicagu, da bo družba po nekaj tednih ustavila delo. V tvornici je vpiselnih kakih 12.000 delavcev. Za jeklarjami v So. Chicagu pridejo najbrž na vrsto tvornice v Jolietu in drugod.

Ali to še ni vse! Banka za banko gre rakom zvižgat, tako poročajo dnevniki. Kakor hudournik narašča kriza, ki ob nevihti drvi raz hrib vničuje vse, kar se hoče ustaviti.

Za Nemčijo, Italijo in Portugalsko se je sedaj pričela pojavljati kriza tudi v južni Ameriki v republikah Čile in Argentinja. Tudi v Avstriji je na tisoče delavcev brez dela. Gospodarska kriza je dandanes objela v resnici vsa svet.

Ameriški bankirji skušajo potegniti vse zlatu z evropskega trga. Vsled tega se pojavlja sedaj kriza tudi povsod. Delavci vseh narodov sedaj to okušajo. Armada brezposelnih delavcev raste povsod, tu in onkraj oceana.

Delavci ki se vračajo v staro domovino, imajo malo denarja ali pa nič s sabo. V avstrijskem državnem zboru so poslanci interperirali glede beže avstrijskih delavcev, ki se vračajo iz Amerike. Avstrijsko vladu se je prosilo, da

DELAVCI!

Denar ni zgubljen.
Kupite "stock" Jugoslovanske Delavske Tiskovne Družbe in postanite lastniki edinega slovenskega delavskega tednika v Ameriki. Delnica stane \$10. Plača se lahko v dveh obrokih po \$5. Pišite za pojasnila.

Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba

587 So. Center Ave. Chicago, Ill.

se tem siromakom-delavcem na avstrijskem ozemlju preskrbi brezplačna vožnja v domovino. Z drugimi besedami — "šub".

Zalostna in huda zima čaka letos delavce vseh narodov. Delavci, ki so ustvarili vsa bogatstva na svetu, krasne palače, čudezne stroje, velikanske mostove, predore ad., hodijo lačni in slabo obloženi okrog. Delali bi radi, pa ne dobe dela, ker je roparski kapitalizem prouzočil krizo.

Božič je pred durmi. Zalosten Božič! Otroci delavcev bodo letos preživeli slabe božične praznike, kajti nihče ne vé, kaj nam prinese Božič in kaj bo po Božiču. Kdo ve, kdaj bo ti svetovni gospodarski krizi konec!

V minolem mesecu je bil zahvalni dan! Rockefeller, Morgan in drugi velekapitalisti so se lahko zahvalili bogu, da so z gospodarsko krizo zopet vničili nekaj svojih konkurentov, svoje milijone pa pomnožili. Za česar naj se po delavce zahvali bogu. Mar za glad, bedo in revščino?

In tako delavcu pogled na sedanjost mrači prihodnost. Delavca ne čaka nič dobrega, dokler bo kapital lastnina posameznih kapitalistov, dokler ne pridje produktivna sredstva v splošno ljudsko last.

Ko bo ta kriza minila, delalo se bo nekač zopet s polnim parom, a za tem bo sledila zopet kriza, ki bo morda še silnejša, kot je današnja.

Ako ta kriza ne bo odprla delavcem oči, da se mora kapitalistično gospodarstvo odstraniti, če dandanes delavci ne spoznajo, da se le v toliko ločijo od starovškega sužnja, da smejo svobodno poginuti za platom lakote, potem res na zaslužijo drugega, da ostanejo sužnji.

Ako si delavec sam noče priboriti svobode, dasi ima moč v rokah, potem naj nikar ne joka in tarna, da je suženj, nikar naj ne jadicuje, da vsled gospodarske krize prezeba in gladije.

DRUGO DEJANJE V BOISE.

V Boise, Idaho, se te dni odigrava drugo dejanje "valike zarotniške igre, ktero so započeli kapitalisti in drugi privilegirani lopovi na zapadu z namenom, da ubijejo organizirane rudarje.

George A. Pettibone, tovariš in sotrpin Haywooda in Moyera ter bivši član glavnega odbora Zapadne rudarske federacije, stoji pred porotniki. Obdolžen je iste "zločina", kakor Haywood in Moyer: umora eksgovornora Steunberga. Da, še več: Pettibone je obdolžen, da je ravno on napravil bombo, ki je razmesarila Steunberga.

Pri obravnavi vidimo iste "junake" kakor pri obravnavi proti Haywoodu: sodnik Wood, kapitalistični ponižni sluga Hawley, senator Borah (kteri je bil točen radi zemljiške tativine!) in slednjič krona vseh lumpov ter lažnjivev na svetu — pobožni Harry Orchard. Vsa ta banda s krvoželj kapitalistično drhaljo Mine Owners Ass'n v Colorado za hrbtom, se hoče maščevati nad Pettibonejem, česar se ni mogla nad Haywoodom.

Haywooda so spoznali porotniki nedolžnim in ga oprostili. In ravnosti "zločin", kterega so obešali Haywoodu na vrat, obhajajo zdaj Pettiboneju, dasi je on ravnatoko nedolžen, kakor je Haywood in Moyer, ki še čaka obravnave. Vsakemu zavednomi-slačenmu delavcu se mora tu vsiliti vprašanje: Zakaj obravnajo proti Pettiboneju? Zakaj ga ne izpuste, ko se je pri Haywoodovi obravnavi dokazalo jasno, da ti trije niso zakrivilli predbaevane-ga umora, in da je bilo Orchardovo pričanje urnobesna laž? Zakaj?

Poznati je treba kapitalistični "gang" in justične morilce na zapadu in odgovor je lahek. Kapitalistom se ne gre za to, da bi kaznovali Steunbergov umor; niti najmanj ne. Tam imajo Orcharda, ki jim je odprto povedal, da je on ubil Steunberga, a ga vendar še niso obesili. Kapitalistom se gre samo za to, da bi obesili voditelje organiziranih rudarjev.

To je kapitalistični manever. Z oprostitvijo Haywooda je

bila justičnim morilec zadana velikanska klofuta. Tako lepo napeljan račun je bil naenkrat — za nič. Zmešalo pa je jim ta račun zavedno ameriško delavstvo. Kapitalisti to dobro vedo; oni so videli kako grmeče je protestiral ameriški delavec proti nameravanemu umoru v Boise, in kako je pod vplivom tega protesta izpadla obravnava. Ker jim je spodletelo prvič, bali so se, — in to po vsej pravici! — da jim spodleti tudi drugi in tretjič. Vsdetega so po svoji lopi stari navadi odlašali s Pettibonejevo obravnavo. Odlašali so in odlašali dokler je niso pričeli pred dobrim tednom — sredi ekonomsk. krizi.

Pomislite, kako lepo načrt imajo kapitalistični morilci: delavstvo, s kterim moramo računati, je sedaj vsled krize razburjeno, razpršeno, oslabiljeno in vsledtga kaj se godi v Boise, Idaho. Najugodnejši čas je torej, da Pettiboneja lepo na tihem obsodimo in brez vsacega hrupa — obesimo.

To je njih taktika! Zategadelj je treba pokazati rahljem kapitalistom na zapadu, da mi delavci dobro vidimo, kaj se počneja v Boise.

Boj kapitalistom! Boj justičnim morilec, dokler nista tudi Pettibone in Moyer, kterih edini zločin je neomajana zvestoba organiziranemu delavstvu, postavljena na proste noge!!

IZDELOVANJE JEKLA IN UMORI.

"Jeklo je vojna!" pravi pisec članka v "Everybody Magazine", ki opisuje ameriško industrijo za jeklo. Glede Carnegie pa še pristavlja: "Ko je izdelek gotov, prinese zmagovalen gradove in mirovne konferenece. Ali dokler se izdeluje je vojna." Vojna za jeklarskega delavca!

Potem pripoveduje pisatelj, kako v jeklarnah v So. Chicagu, vzlic temu da je delo težko in nevarno, delajo delavci še po 24 ur. "18 sto ljudi dela vsako drugo nedeljo po 24 ur. Pričnejo v nedeljo zjutraj, pa delajo neprenehoma do ponedeljka zjutraj do 7 ure." Da delavci niso zaspani rabijo najrazličnejša sredstva. Superintendenta jeklarne William Fielda opisuje pisatelj kot človeka in pol, ki je bil večkrat ne le 24 ur, ampak že tudi 72 ur na svojem mestu, ne da bi spal. "Kaj pomaga, ako se takemu človeku pripoveduje, da je 24 urni delavnik nečlovešk."

Kakšna je pa odgovornost lastnikov tvornice? William Hard, pisec članka povdarja, ako deset delavcev ponesreči, se komaj za dva izplača odkškodnina. In sirote in vdove! No, za te mora pa skrbeti javna "dobrodelnost".

Hard predlaga dva sredstva, da bi znižal število umorov v jeklarnah. Kot prvo priporoča absolutno javnost za vsak posluh slušaj ponesrečenja, potem naj je že končala ponesreča s smrtjo ali ne. Kot drugo pa priporoča, da se da javnim funkcionarjem moč, da smejo pregledati vse tvorniske, naprave, kodarkoli hočejo, zaeno pa da imajo pravico zahtevati, da se potrebne spremembe na strojih v "smislu gotovih mej" izvedejo takoj.

Pisatelj Hard slabo pozna našo kapitalistično gospodo, če misli, da se bo število žrtev v jeklarnah skrnilo, vsled sredstev, kakršne on priporoča. Res sta oba sredstva hvalevredna, ali William Hard slepi samega sebe, če misli, da bodeta tudi zadostovalna.

V zbornici države Illinois so sprejeli letos zakon, ki zahteva, da se mora poročati o vsaki ponesrečbi. "Popolno poročilo" — tako veselo vsiklja Hard v svojem članku — "o vsaki ponesrečbi v državi Illinois, bode ljudstvo podučilo o pravih vzrokih bede in zločinov. To bode spodbujalo javnost, da se odstranijo vsi nevarni stroji. Tvorničarji bodo bolj pazljivi, padlo boče zagrinjalo, za katere so se do sedaj skrivale tvorniske korporacije." Nadalje piše člankar, ako se bodo objavile vse ponesrečbe, postale bodo tudi tvorniske korporacije popularnjše. Eno najhujših sred-

stev za netitev razrednega sovrstva bo zginilo."

To je protislovje! Ako se bodo objavile vse žrtve kapitalizma in način kako so ponesrečili, tedaj se ne bo razredno sovrstvo ublažilo, pač pa še narastlo.

Kako se tvorničarji branijo vsake reforme, ki ima namen znižati žrtve na industrielnem bojnem polju, pripoveduje Hard sam v svojem članku.

On sam piše, da je bil zakon vržen v koš, ki je določal, da imajo državni uradniki nadzorovati stroje. Zakaj?

Zveza tvorničarjev države Illinois se je uprila temu zakonu. Zastopniki trusta za jeklo so pokopali ta zakon.

"To je bil sobičen, kratkoviden, nečlovešk boj," pravi Hard. — "Tvorničarji so rekli, da se strinjajo z duhom zakona, toda določbe njegove so nespametne."

Ta korak tvorničarjev države Illinois bi moral poučiti Harda, da so kapitalistom vsi zakoni nespametni, ki so na korst delavcu in ki omejujejo dobiček kapitalistom. Mar je kapitalistu življenje delavca. Kapitalistu je njegov pes več vreden kot delavec.

Hard končuje svoj članek s tem, da poroča, da krožijo v So. Chicagu govorce, da družba za jeklo pokopava šestokrat umorene delavce skrivoma v pepelu in slakah.

Hard pravi, da je obdolžitev neresnična. Mi bi pa kmalu verjeli ljudski govoric vsaj deloma. Zakaj? Navada ameriških kapitalistov je, da za vsakega ponesrečenega delavca odvade od sebe odgovornost za ponesrečbo.

Čemu bi torej delali kapitalisti v So. Chicagu izjemo?

SLEPI KRALJ.

Ali si že kdaj slisal, proletarec, o tem slepem kralju? Ali ga poznaš?

Ne — rekel boš zanihljen. Kralj ne sme biti slep; imeti mora dober vid. Da, nekteri kralj bi se moral imeti sokolove oči — spredaj in zadaj in velika oslov-ska ušesa, da bi se mogel bolje izogniti nepriljubljenim socialistom in — bombam. Po tvojem mnenju bi kralj ne smel biti slep tudi zato, ker bi ne mogel motriti svojih bliščeče uniformiranih vojakov in njih svetlega orožja: sabelj, pušk, kanonov in drugega takega morilnega orožja. Ali si pa morila misliš, da govorim o kralju, ki je duševno slep, da na primer ne vidi milijonov stradaljočega ljudstva, da bi pomagal.

Slep kralj! — no, imenuj mi ga.

Ne uganaš ga. Pač škoda, proletarec, da ga ne poznaš. Steer pa ni tvoja krivda, da ga ne poznaš, kajti o tem slepem kralju se še res ni mnogo govorilo. Pravzaprav so še govorili ni smelo o njem; kdor je to skušal, bil je kaznovan.

Prišlo je pa drugače. Slep kralj se danes zaveda svoje eksistenece, svoje moči in vzbuja pozornost. Netkeri ljudje ga strmeče opazujejo in v svojih sreih občutijo nekaj kakor bojazen pred tem kraljem. V vladajočih krogih se je rodila črna zavist proti njemu. Zapazili so, da postaja slepi kralj vsak dan čilnejši, močnejši in da se mu polagoma vrača — — — vid.

Ta kralj, dasi je že jako star, ni bil rojen slep. Oslepel je pozneje, ko so mnogi ljudje lagali, da imamo — dobre čase, da imamo prosperiteto. In kakor gotovo je imel ta kralj val ob svojem rojstvu, tako gotovo bo po dolgej slepoti tudi spragledal. To nam vsaj zatrjujejo zdravniki, ki ga za zdravijo. Sitni so ti zdravniki res, toda vstrajni in zaporni; taki "sitneži" so, kakor na primer socialisti.

Lek, kterega rabi kralj zadnji čas za svoje brezvidne oči, ima čudovit učinek. Že se dan v kotu enega očesa in ko se mu odpre celo oko, da vidi pred sabo nekaj resničnega življenja — ta krat bo padla mrena tudi z drugega očesa in dotlej "slep kralj": proletarec se bo vzdignil in grozovito maščeval za krivice, ktere so mu prizadjali skozi tisočletja njegovi izkoriščevalci.

Ali znaš zdaj proletarec, delavec, kdo je ta "slep kralj"? Ti sam!

Ti si bil slep toliko tisoč let, da nisi videl, kako je cvetela "prosperiteta" od tvojih žuljev, kako so te varali in vlekli za nos in živili plod tvojega dela.

Slep si bil, toda hvala tvojemu žilavosti in nenadomestnemu leku — socializmu, ozdravel boš; spragledal boš.

Večina ljudi še danes misli, da mora kralj biti — po "božji milosti" rojen v svitli kraljevski palači. To je velika nesmisel in laž, ktero čujemo le v cerkvah. Vsi takozvani kralji in cesarji so si prilastili "pravico" komandirati ljudstvu z nasiljem, to je z morilnim orožjem. Berimo zgodovino in videli bomo, kako so vladarji — cerkveni in posvetni! — po tolovajsko z mečem napadali eden drugega ter si osvajali zemljo in proletarska ljudstva. Troni kraljev in cesarjev so zidani na krvi.

S krono in žezlom našemljeni kralj ima svojo eksistenco v ljudstvu. Slep proletarsko ljudstvo, ktero še do danes tako rado ignoruje svojo moč in hlapuje po jedinemu, živi in redi s svojimi žulji in krvi vse te kronane in ofrakane postopaje. To je nad vse krivično! Edini resnični kralj in gospodar vse zemlje je proletarijat — tlačeno produktivno ljudstvo. Proletarijat ima svojo naravno moč, gorostasno moč, in če bi proletarec ne bil slep — vsak kralj, car in kapitalist ne bi sedel niti en dan več na svojem oblastnem prestolu.

Ozrimo se v katerokoli veliko in industrijalno mesto in videli bomo, koliko je delodajalcev in koliko delavcev; koliko je onih, ki ukazujejo in lenarijo in koliko onih, ki delajo. Na milijone delavcev gre vsako jutro k delu in če bi bili ti milijoni združeni in sporazumljeni, marčali bi nekoga dne na volišča ter glasovali za svoje naravne pravice. S tem bi strmoglavili v prepad današnji kapitalistični sistem enkrat za vselej.

Delavci so, ki imajo vso moč, ko bi jo le rabili. Ne glasujte za kapitalista, ne pošiljajte ga v zakonodajne zastope, kjer mu dajete še večjo priliko, da vas tedne drži v kleščah.

Kdor lastuje in v svoj dobiček izrablja izdelke, pridelek, zemljo in naravne zaklade, ta je tat, tolovaj in napadalec. To mu pove-mo brez ovinka.

Zbudi se torej ti slepi kralj, proletarec! Spragledaj in zahtevaj, kar je tvojega dokler ni prekasno.

Ivan Šolar.

VOJNA.

Ali veste kako nastanejo vojne? Ste že kdaj razmišljali o tem?

Ena država občuti, da ji druga škoduje na njenih interesih. Z drugimi besedami: nekaj kapitalistov občuti škodo vsled dogodkov v drugi državi.

Vsled tega se priložijo kapitalisti v domačem uradu radi odkolbe. Ta urad se imenuje v vsaki državi ministerstvo za zunanja dela.

Ta urad za zunanja dela sedaj reklamira v imenu svoji države (ne v imenu kapitalistov) pri drugi državi, v kateri je bil "kšeft" kapitalistov odkodovan; ta država odgovori, menjajo se note — privatni ljudje pravijo: pisma — če se pa države ne morejo sporazumeti pismenim putem, če njih diplomatje tudi nstmenim putem nič ne opravijo, tedaj se države tožijo med seboj — druga drugo tira pred mednarodno razsodišče.

Čestokrat pa storo države kratek pot: priprneta se pretepati. Ako se države miselbojno prete-pajo, tedaj se ta pretep imenuje vojna.

Če bi se hoteli kapitalisti sami med seboj drug drugega pretepati, tedaj bi temu ne bilo treba ugovarjati.

Ali kapitalisti se ne vdeležo tega pretepa na delo. Država pošlje druge, delavce, kmete, male obrtnike za kapitaliste v boj, toraj same take ljudi, katerih interesi niso bili oškodovani v dru-

Za raznovrstne tiskovine,

kakor: pismen papir in kuverte s firmo in naslovom, računske liste, vizitnice, business-karte, letake, plakate, trgovska va bila; dalje pamflete, knjižnice, društvena pravila, udniške knjizice, vstopnice za veselice, kuverte itd. se obrnite na

"Proletarca"

587 So. Centre Ave., Chicago, Ill.

Naročene tiskovine izdelujemo v unijski tiskarni in sicer točno, dobro in po zmernih cenah.

Preskrbimo tudi prevode iz angleškega, nemškega itd. v slovensčino in naobratno.

Priporočamo se zlasti sodružnim socialističnim klubom in bratskim društvom pri S. N. P. J. v nabavo potrebnih tiskovin.

Sodrugij k sodrugom!

GOSTILNA, dobro in vedno prejšimi pijačami, unijskimi smodkami in prostim prigrizkom.

Dvorane za društvene seje, svatbe, zabavne večere, veselice itd.

Potujoči rojaki vedno dobro došli.

Priporočam se vsem v mnogobrojen obisk

Frank Mladič

587 So. Center Ave., Chicago, Ill.

SLOVENC! POZOR!

Ako potrebujete obleke, klobuke, srajce, kravate, ovratnike ali druge potrebne reči za moške -- za delavnik in vraznik, tedaj se oglasite pri meni, kjer lahko govorite v svojem materinem jeziku.

Čistim tudi stare obleke in izdelujem nove po najnovejši modi in nizki ceni.

Juraj Mamek 581 S. Center Av. blizu 18. ul., Chicago

gi državi. Ti delavci, kmetje in mali obrtniki žrtvujejo na bojnih poljanah življenje in svoje zdravje ude za kapitalistične interese.

Seveda, če bi delavci, kmetje in mali obrtniki vedeli, da grodo radi kapitalistične dobičkalnosti v vojno, tedaj bi ti miroljubni državljanji rekli, da ne grešo.

Vsled tega oznanjajo kapitalisti po svojem golem orodju — meščanskem časopisu, profesorjih narodne ekonomije, duhovnikih raz leco itd. itd. — pravljico: Domovina je v nevarnosti. Vi morate v vojno in braniti jo. Kot dobri patriotje morate za domovino žrtvovati tudi svoje življenja, če je treba.

Tako uče kapitalisti in njih kreature, ki se senijo ob milosti

kapitalistov, delavce, kmete in male obrtnike, ki ne posedujejo skoro nič, ki morajo kapitalistom vsako malenkostno stvarco plačati drago.

In ker so pošteni delavci, kmetje in mali obrtniki še premalo izobraženi, ker verjamejo vsako pravljico, katero jim kapitalisti in njih hlapci priporočajo za čisto resnico, radi tega so še vojne dandanes mogoče na našem planetu.

Harry Orchard spet meče bombe in dinamit v Boise, Idaho. Ubogi Harry! Koliko je moral trpeti, ko je po Haywoodovi obravnavi dan na dan ponavljal svojo "izpoved", da se mu ne bi pri Pettibonovej obravnavi kaj — zaletelo.